

Rado Zakonjšek:

Na sveto božično noč

To noč, ko postaneta nebo in zemlja eno, združena v veličastno skrivnost naših duš, plava zemlja v sladkem miru nebeškega objetja kot zlat mehurček sredi bajne noči.

Kako se nam približajo nebesa to noč!

Božična noč je sam blagoslov za vse, kar je, kar živi, spi in bedi, ko je zemlja obkrožena od angelov, nosečih ljudem mir, ki ga deli sam Bog. V tej noči se v nebeški toploti topé jekleni oklepi človeških src, duše naše pa se objemajo s pogledi oči, toplo sijočimi.

Na tako sveto noč se je dovršila zgodba teh ljudi.

Na čelešniku tople peči je sedel kmet Jaklin. Sam, zares čisto sam. Ko so drugi odšli k polnočnici, je zaprl in zapahnil vrata, on in hči Julka pa sta ostala doma. Julka je šla spat v svojo kamrico.

Jaklin pa ni šel spat. Za varuha je in ta noč, pravijo, ni za vse ljudi noč miru in svetosti. Izpod košatih obrvi je gledal s svojimi sivimi očmi po razsvetljeni izbi, z ostanki zob pa je tiščal med čeljusti pipo, iz katere je hlasno vlek el tobakov dim in ga v presledkih spuščal predse, da se je v modrih kolobarčkih dvigal pod očrneli strop.

V izbi je bilo tiho. Čulo se je samo mlaskavo pokanje Jaklinovih ustnic, kadar je spustil dim skozi nje, p-k, p-k, p-k, kot se razpoči na vodi mehurček. Zdaj pa zdaj je vzel pipo iz ust in se nagnil nad lesen pljuvalnik na klopi pod seboj. Pa je zopet zastrmel v okno. Oči so mu obstale na ledenih rožah, duša pa je potovala dalje. Dalje ven v gluho noč in njen mir. Potovala je po obsežnem gruntu, prišla na njivo — na Štuk — in obiskala pšenico, snivajočo v svojem mladem življenju pod hladno snežno odejo. Bo li dobro prestala zimo — rahla skrb ga je obšla zanjo. Jaklinov grunt je v hribih, Štuk pa celo v senčni legi. Andrejev sneg leži sto dni, bo letos tudi — se vprašuje Jaklin.

Triintridesetkrat je romal letos hlapec s poda v kaščo in vsakokrat je bilo za dva mernika več pšenice v njej. Res, dobra letina je bila letos, hvala Bogu! Pšenica je plenjala, da je bilo veselje, ječmen tudi, kuruza — polno je je na podstrešju, ko visi, da se osuši.

Že je v hlevu, tri pare volov stoji navštric, lepih in sparanih, kot bi bili ene matere. Bog para ljudi, Jaklin pa vole — pravijo ljudje. O sv. — Jederti je prodal par težkih v Zagorju, drugo leto bo spet.

Ce Bog da!

Ta bo že, saj pri Jaklinu se moli, kot je to navada že iz davnih dni, in gospod župnik dobi vsako leto mernik pšenice — za bernjo in še za hostije posebej. Ob nedeljah je pri Jaklinu

mir — v posvečevanju Gospodovega dne vse počiva. Če se vlije dež na pokošeno seno, Jaklin ne kolne — ga bo že posušil, kdor ga je zmočil — meni Jaklin in nič mu ni. Bogu dajmo, kar je njegovega!

Jaklin vleče pipo, skozi škrbaste čeljusti pa spuščá dim, da mu cmokljajo ohlapne ustnice. Košate obrvi se mu stresajo, duša pa potuje skozi gozd. Da, ta njegov gozd — ob sončnem dnevu je tema v njem! In Jaklinovo srce. On je naravnost zaljubljen vanj. Smreke, lepe in dolge, da se oko utruji, ko jim hoče do vrha. Greš in greš, pa ne priđeš do konca.

Zadovoljen se presede na zapečku in z ostrimi očmi premeri izbo, pa vidi samo smreke, smreke, debele z drobnimi fuhimi vejicami ob deblu, ki so se zadušile v temi, daleč na vrhu pa je košato zelenje kot žamet. Smehlja je ožaril starčevo lice, drugače vedno trdo in koščeno.

Naenkrat pa je spet ves trd in iz oči mu lete bliski. Kar zavrelo mu je v duši. Ha — ti bajtar tam za hribom, nimaš čaman skomin po mojem gruntu, ne! Vem, vseč ti je, saj ti je lahko, zato bi pa rad vrnil svojega sina za gospodarja na moj grunt. Hčer ste mi res ujeli v svoje mreže, Julko, edino, ki jo imam. Pa to še ni dovolj! Jaz imam besedo, jaz! Kar sama od sebe se mu je skrčila pest in udarila po peči. Nocoj bo že gledal Graparjev, ko je ne bo h polnočnici. Ha, vam bom že pokazal! Mene ne boste ujeli, ne!

Od notranjega srda ves drhti, da pipa kar poskakuje v škrbastih zobeh.

Kako je poskočil takrat, ko mu je Slačnikova Urša povedala, da hođi Štefan za Julko! Zdivjal je nad hčerjo, potem pa odvihral h Graparju. Od tistega dne se sosedá nista več poznala. Nocoj je vse naokrog sam mir, le v Jaklinovem srcu ga ni.

Dokler bo tale migal — pogledal je svoj mezinec — se ne bodo redili bajtarski otroci po mojem gruntu! Ne in nikdar ne! Sršeč je Jaklinov pogled in nemirno bega po izbi, da izginja iz nje mir svete noči. Še lojeva sveča na mizi trepeče, kot bi se bala Jaklinovih pogledov. Jaklin vzame pipo iz ust in potrka z njo na rob peči, da se usuje pepel iz nje.

Tisti hip prisluhne. Čudovito lep napjev se razlije po izbi. Spočetka rahlo, komaj slišno, potem pa vedno glasneje in bolj polno.

Polnočnica se je pričela. Po vseh farah spodaj po Savinjski dolini pa zvonijo zvonovi, kot bi angeli brenkali na citre. Še šmiklavski nocoj lepo pojo.

Jaklin vstane in sname s kljuke stari paternošter, da zaškrebljajo lesene jagode, nabrane na špagi. Na podstrešju nekaž zaropče —

maček lovi miši — se spomni Jaklin in moli naprej.

... daj nam danes naš vsakdanji kruh in odpusti nam naše dolge, kakor mi... — spet zaropče, to pot pa bolj, slišijo se stopinje. V hipu spusti jagode in plane s svečo v vežo ter po stopnicah na podstrešje.

Ni vedel Jaklin, kdaj je ugasnila sveča in kdaj se je zvrnil po tleh. Čutil je samo udarec in da je nekdo na njem.

Kdo? — Temna postava — ropar, ki ga mikasti? Najbrž ga hoče ubiti. Sam Bog ve, kje so dobile starčeve koščene roke nenadoma tako moč. Z vso silo se je pričel otepati in suvati roparja. Kot mladenič je bil, ropar pa tudi — in mikastila sta se, trdo objeta, in valjala po tleh. Davila sta se in se bila, da sta že oba hropla. Nenadoma pa je zmanjkalo tal pod njima. Zgrmela sta v globočino, skozi odprtino v vežo. Še zdaj ni popustil ropar. Za hip sta obstala z ruvanjem.

Jaklin se je pri padcu močno udaril in moč mu je pričela pojemati. Ropar je dobil premoč. Z roko ga je stiskal za vrat in pričel daviti. Jaklin je pojemal. Čubo se je samo njegovo hropenje.

Smrt — mu je šinilo kozi možgane in mrzel pot mu je oblił čelo.

V tem je pred hišo odjeknil pok. Nekdo je ustrelil s puško. Kot bi zadel roparja, je ta skočil pokonci in že ga ni bilo več. V tem nekdo trešči z močjo po vratih, da zlete s tečajev. Pred Jaklinom stoji Grapar.

»Sam Bog te je poslal, sosed!« S težavo izgovori te besede Jaklin. »Veš, ubil bi me, ubil, kot ubije jastreb kokoš.«

»Pa kje je ravbar?« nestrpno vpraša sosed.

»Ušel je, ko je slišal strel. — Skozi podstrešje.«

Grapar je šel pogledat in res videl na gornji strani luknjo v strehi, tam, kjer se skoro dotika brega.

»Ravno prav si streljal, še malo, pa bi bilo po meni. Ampak, kako si pa vedel?«

»Julka je pritekla vsa prestrašena in vpila: Ravbarji, ravbarji! Očeta hočejo ubiti!«

»O, hvala Bogu, Očetu nebeškemu!« Kakor še nikoli, je to pot zahvalil Boga. »Kaj bi bilo, če bi Julka ne ostala doma! Sam Bog je dal, da sva se sprla, sosed, veš, radi tvojega Štefana je nisem pustil k polnočnici... Sosed, zdaj sva si prijatelja — in saj res — otroka naj se dobita...«

Jaklin je ganjen in objema Graparja.

Ko sta naredila luč, sta prišla Julka in Štefan. Julka je bila vsa preplašena. Jaklin je bil slab, strašno slab. Komaj je govoril. Šte-